

**Protocol
leesproblemen en dyslexie 3.0**

**Katholieke Basisschool
De Pionier**

januari 2022

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Hoofdstuk 1 Onderwijs- en zorgstructuur op De Pionier	3
1.1 Lees- en spellingonderwijs op De Pionier	3
1.2 Zorgstructuur op De Pionier	3
1.3 Remedial teaching en extra hulp	4
Hoofdstuk 2 Dyslexie	5
2.1. Wat is dyslexie?	5
Hoofdstuk 3 Signalering/ toetsing	7
3.1. Signaleringsinstrumenten en toetsing voor lezen en spellen	7
3.2 Signalen passend bij lees- en of spellingproblemen	8
3.3 Overzicht lees- en spellingtoetsen groep 1-2	11
3.4 Overzicht lees- en spellingtoetsen groep 3	11
3.5 Overzicht lees- en spellingtoetsen groep 4	12
3.6 Overzicht lees- en spellingtoetsen groep 5 t/m 8	12
Hoofdstuk 4 Continuüm van onderwijs en zorg	14
4.1 Ondersteuningsniveau 1 Goed onderwijs in klassenverband	15
4.2 Ondersteuningsniveau 2 Extra begeleiding in de klas	15
4.3 Ondersteuningsniveau 3 Specifieke lees- en spelling interventies	15
4.4 Ondersteuningsniveau 4 Diagnostiek en behandeling door zorgverlener	15
Hoofdstuk 5 Begeleiding zorgniveaus op De Pionier	16
5.1 Stappenplan ondersteuningsniveaus voor zwakke spellers/ lezers	16
5.2 Stappenplan groep 1 en 2	17
5.3 Stappenplan groep 3	19
5.4 Stappenplan groep 4	23
5.5 Stappenplan groep 5 t/m 8	27
Hoofdstuk 6 Verwijzen specialistische dyslexiezorg	31
6.1 Comorbiditeit	31
6.2 Traject doorverwijzing	32
Hoofdstuk 7 Compensatie en begeleiding	33
7.1 Compensatie en dispensatie op De Pionier	33
7.2 Afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie	33
7.3 Hulpmiddelen en aanpassingen bij de LVS-toetsen	33

Inleiding

Dit protocol is een leidraad om leerlingen met lees- en spellingproblemen op juiste wijze te begeleiden en indien nodig ernstige dyslexie (ED) te diagnosticeren, indiceren en behandelen. Het is daarbij geldend voor leerlingen in de leeftijd van de basisschool (groep 1 t/m 8).

Het streefdoel van De Pionier is dat leerlingen in de leerjaren 1 t/m 8 de basisprincipes en basisvaardigheden van lezen en spellen onder de knie krijgen. Dat wil zeggen dat zoveel mogelijk leerlingen de elementaire leeshandeling toe kunnen passen, eenvoudige verhalen en informatieve teksten kunnen lezen en verhalen en boodschappen op hun niveau kunnen schrijven. Om bij leerlingen een zo hoog mogelijk niveau van functionele geletterdheid te kunnen bereiken, worden hoge eisen gesteld aan de pedagogische en didactische aanpak binnen onze school. Voor de leerkracht brengt dit een differentiatie van het leeraanbod met zich mee.

Dit protocol is tevens bedoeld om leerkrachten een handreiking te geven bij het vroegtijdig onderkennen en begeleiden van leesproblemen op ondersteuningsniveau 2 en 3. Uit onderzoek is gebleken dat hoe eerder leesproblemen worden opgespoord, hoe groter de kans is dat een interventieprogramma succes heeft. Voor een belangrijk deel kunnen leesproblemen dankzij vroegtijdig ingrijpen binnen het regulier onderwijs worden verholpen. In sommige gevallen zijn de leesproblemen dermate complex en hardnekkig dat hulp van buitenaf noodzakelijk is om tot een nadere diagnose en hulp te komen. Door uit te gaan van dit protocol waarin volgens vastomlijnde kaders wordt gewerkt, kan de aanpak van leesproblemen op een controleerbare en efficiënte manier worden aangepakt.

Op De Pionier bieden wij de juiste begeleiding om tot optimale prestaties te komen. Dit protocol is een concrete uitwerking hoe wij, team van De Pionier de begeleiding van leerlingen met (ernstige) lees- en /of spellingproblemen vormgeven in samenwerking en afstemming met ouders.

Hoofdstuk 1 Onderwijs- en zorgstructuur op De Pionier

Op De Pionier wordt adaptief klassikaal onderwijs gegeven.

Het team van De Pionier heeft gekozen voor opbrengstgericht passend onderwijs binnen een leerstofjaargroepen-systeem met aandacht voor de individuele leerling. Hierbij wordt het 3- arrangementen model gebruikt.

De arrangementen worden samengesteld op basis van de onderwijs- en instructiebehoefte van de leerlingen, waarbij leerlingen met dezelfde behoefte worden geclusterd. Leerlingen krijgen op die manier een op hen afgestemd aanbod met een passende instructie.

1.1 Lees- en spellingonderwijs op De Pionier

Op De Pionier werken we voor lezen en spellen met:

groep 1-2	de leerlijnen voor groep 1-2 taal
groep 3	lezen: Veilig leren lezen (Kim) spelling: Staal (vanaf januari)
groep 4 t/m 8	lezen: Estafette Vloeiend & Vlot, AVI leesboeken begrijpend lezen: Nieuwsbegrip spelling: Staal

1.2 Zorgstructuur op De Pionier

Om de ontwikkeling van de leerlingen zo goed mogelijk te kunnen volgen en registreren, is er op De Pionier een duidelijke zorgstructuur. Naar aanleiding van observaties en toetsen bepaalt de leerkracht, de onderwijs- en instructiebehoefte van de leerlingen. Toetsresultaten en groepsoverzichten worden volgens afspraak ingevuld, bijgehouden en geëvalueerd. Twee tot vier maal per jaar worden de overzichten geëvalueerd door de groepsleerkracht(en), samen met de intern begeleider en/of de remedial teacher. De evaluaties worden door de intern begeleider vervolgens besproken met de directie.

Door middel van het leerlingvolgsysteem en FocusPO volgen wij de leerlingen op een zo breed mogelijke manier en bewaken wij de voortgang van de kinderen en ons onderwijs. De resultaten van ons onderwijs meten wij via observaties, methodegebonden toetsen en het leerlingvolgsysteem van Cito.

In de groepen 1-2 wordt gewerkt met het kleuterobservatiesysteem met de leerlijnen 1-2.

Aan leerlingen die moeite hebben met een bepaald onderdeel van die leerstof wordt verlengde instructie en extra oefenstof gegeven. Op De Pionier bieden wij basisondersteuning op niveau 1, 2 en 3.

Sommige leerlingen hebben echter een specifieke onderwijsbehoefte. Deze leerlingen kunnen door de leerkracht worden besproken met de intern begeleider.

Als de hulp van de intern begeleider specifiek wordt ingeroepen voor nader onderzoek of observatie van een leerling, worden de ouders daarvan in kennis gesteld door de leerkracht. Na observatie of onderzoek volgt er een gesprek met ouders, leerkracht(en) en intern begeleider. Samen wordt besproken wat de eventuele vervolgstappen zijn. Wanneer de lees- en/of spellingontwikkeling achter blijft lopen ondanks intensieve interventie op ondersteuningsniveau 3 dan spreken we van hardnekkigheid en kan na overleg met ouders besloten worden om psychodiagnostisch onderzoek te doen om vast te stellen of dyslexie ten grondslag ligt aan de (ernstige) lees- en of spellingproblemen, ondersteuningsniveau 4.

1.3 Remedial teaching en extra hulp

Op De Pionier wordt binnen de daarvoor beschikbare tijd aan leerlingen remedial teaching of extra hulp binnen of buiten de groep aangeboden. Remedial teaching wordt gegeven door een remedial teacher en is gericht op (aanvankelijk) lezen, begrijpend lezen, rekenen of spelling. Extra hulp wordt gegeven door onderwijsassistenten en vrijwilligers. De onderwijsassistenten en vrijwilligers staan onder supervisie van de intern begeleider en/of remedial teacher. Dit betreft de inhoud, de werkwijze, het opstellen van een handelingsplan alsmede het volgen van de ontwikkeling.

De intern begeleider coördineert de aanmeldingen. De remedial teacher en de intern begeleider zorgen er samen met de leerkracht voor dat de ouders op de hoogte blijven van de vorderingen.

Op De Pionier wordt ondersteuning gegeven volgens de zeven principes van Handelingsgericht Werken (HGW).

Hoofdstuk 2 Dyslexie

In Nederland heeft ongeveer tien procent van de leerlingen op de basisschool moeite met leren lezen en spellen. Ongeveer vier procent van de leerlingen in het regulier basisonderwijs heeft dyslexie (Blomert, 2006).

Dit betekent dat er in een gemiddelde groep van dertig leerlingen ongeveer drie leerlingen moeite hebben met lezen en dat er bij één leerling mogelijk sprake is van dyslexie. Goed kunnen lezen en spellen is belangrijk om te kunnen functioneren in onze geletterde maatschappij. In de laatste jaren van de twintigste eeuw is er een serieus begin gemaakt met het terugdringen van het functioneel analfabetisme in Nederland. Terugkijkend op deze periode mag geconstateerd worden dat voorkomen beter is dan genezen: als leerlingen met preventieve maatregelen beter kunnen worden voorbereid op datgene wat ze gaan leren, dan kunnen ze beter meedoen in de klas en vallen ze minder uit. Alles begint met goed onderwijs. De algemene doelstelling van de begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen en dyslexie is het bereiken van een zo hoog mogelijk niveau van functionele geletterdheid.

2.1. Wat is dyslexie?

In Nederland wordt officieel de volgende definitie voor dyslexie gehanteerd:

1. Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren van het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (Stichting Dyslexie Nederland, 2008).
2. Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkingsproblemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve - en met name taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn (Blomert 2006).
3. Dyslexie is een specifieke en hardnekkige lees- en spellingstoornis met een basis in de neurobiologische ontwikkeling, die niet verklaard kan worden door een algemeen leerprobleem, inadequaat onderwijs of sensorische beperkingen (APA, 2013; Peterson & Pennington, 2012; Thompson et al, 2015).

Bij leerlingen met dyslexie is er sprake van een flinke lees- en of spellingachterstand. Deze achterstand blijkt uit een onvolledig en/of moeizame automatisering van het lees- en/of spellingproces ondanks goed onderwijs. Sommige leerlingen met leesproblemen lopen de achterstand weer in na een periode van effectieve begeleiding. Bij leerlingen met dyslexie blijft er altijd een zekere achterstand bestaan, ook na systematische hulp. Dit verschijnsel noemen we 'didactische resistentie'. Didactische resistentie kan worden aangetoond wanneer een leerling niet of nauwelijks vooruitgang boekt gedurende een half jaar intensieve leesbegeleiding (d.w.z. ten minste drie keer per week gedurende 20 minuten met behulp van een aantoonbare effectieve aanpak). Dyslexie gaat nooit over. De mate waarin een leerling er last van heeft, is afhankelijk van zijn of haar leeftijd, het onderwijsaanbod en zijn intellectuele mogelijkheden om de lees- en/of spellingproblemen te compenseren.

Dyslexie is een complex probleem dat invloed heeft op het algeheel functioneren van een leerling. Het komt voor binnen alle vormen van onderwijs, alle niveaus van intelligentie en is onafhankelijk van de sociaal-emotionele achtergrond. Wel komt dyslexie vaker voor bij jongens dan bij meisjes. In de meeste gevallen is er sprake van een probleem op het gebied van de verwerking van klanken (fonologische verwerking) en de toegankelijkheid van taalkennis in de hersenen. Dyslectici hebben last van decodeerproblemen. Hiermee bedoelen we dat het omzetten van een geschreven letterreeks in de corresponderende klankcode problemen oplevert. Mensen met dyslexie hebben moeite met lezen, spellen, schrijven en ook vaak met rekenen (Peer, 2000).

De hardnekkigheid wordt aangetoond door het afnemen van herhaalde testen over een langere periode. Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant lager, gegeven diens leeftijd en omstandigheden, dan gevraagd wordt. Hierbij leiden extra, planmatige en intensieve maatregelen en remediëring inspanningen nauwelijks tot een verbetering van lees- en/of spellingvaardigheid.

Hoofdstuk 3 Signalering/ toetsing

Het volgen van de lees- en spellingontwikkeling is evident bij het signaleren van leerlingen met zwakke lees- en/of spellingvaardigheden. Op De Pionier brengen we derhalve de signalen van dyslexie zo vroeg mogelijk in de schoolloopbaan in kaart.

Activiteiten om de ontwikkeling van de leerlingen op het gebied van lezen en spelling te monitoren.

- Tijdens het intakegesprek met de ouders van een nieuwe leerling wordt er navraag gedaan over eventuele problemen in de vroege taalontwikkeling. Tevens wordt er gevraagd of er leesproblemen in de familie voorkomen.
- Observaties m.b.v. de leerlijnen groep 1-2.

3.1. Signaleringsinstrumenten en toetsing voor lezen en spellen op De Pionier

Toetsen worden conform de daarvoor geldende richtlijnen afgenomen. Dit omvat onder andere de criteria voor het al dan niet afwijken van de standaard afnameprocedure (bijvoorbeeld bij dyslexie).

Om de ontwikkeling van de leerlingen op het gebied van lezen en spelling te monitoren, wordt er gebruik gemaakt van:

Beginnende geletterdheid

- Leerlijnen groep 1-2

Lezen

- Methodegebonden toetsen van de methode Veilig Leren Lezen
- Methode-onafhankelijke toetsen:
 - AVI 2018
De AVI-toets brengt de ontwikkeling en vaardigheid van de leerlingen in kaart op het gebied van technisch lezen van een tekst (zinsniveau). Bij technisch lezen gaat er vooral om dat de leerlingen de geschreven tekst correct en vlot uitspreken en bij begrijpend lezen gaat het om het begrijpen van de tekst.
 - DMT 2018
DMT staat voor een drie-minuten-toets. Tijdens deze toets wordt er gebruik gemaakt van drie kaarten en meet het technisch lezen op woordniveau. Per kaart heeft een leerling een minuut de tijd om zoveel mogelijk woorden te lezen.
 - Klepel
Klepel meet de technische leesvaardigheid bij leerlingen in de leeftijd van 7 tot en met 14 jaar (groep 3 t/m 8 in het primair onderwijs) met als doel het meten van de technische leesvaardigheid van pseudowoorden (woordniveau).

Spelling

- Methodegebonden toetsen van de methode Staal
- Methode-onafhankelijke toetsen
 - Spelling (Cito 3.0)
Met de Cito-toetsen spelling worden verschillende spellingcategorieën getoetst.
Onderdelen:
 - Spelling niet-werkwoorden | groep 3 t/m 8
 - Spelling werkwoorden, Leestekens | groep 6 t/m 8

- PI dictee
Het PI-dictee is een instrument om de spellingvaardigheid van woorden te bepalen.
Dit meetinstrument is in te zetten vanaf groep 3 (januari) tot en met 8 (juni) van het basisonderwijs.

3.2 Signalen passend bij lees- en of spellingproblemen

Naast de toetsgegevens zijn de observaties van de leerkracht van belang. Er zijn leerlingen te onderscheiden met een risico op problemen bij de lees- en spellingontwikkeling en mogelijke dyslexie. De volgende risicofactoren kunnen hierbij onderscheiden worden.

leerjaar 1 en 2

- Algemeen
 - dyslexie in de familie;
 - vertraagde spraak-/taalontwikkeling;
 - thuis wordt niet veel (voor-)gelezen;
 - onvoldoende beheersing van het Nederlands als gevolg van meertaligheid;
 - gehoorproblemen.
- Algemene leesactiviteiten
 - trage verwerking van (talige) informatie als gevolg van een algemeen automatiseringsprobleem;
 - prestaties nemen zichtbaar af bij dubbeltaken en werken onder tijdsdruk;
 - moeite met het onthouden van meervoudige instructies, terwijl ze de afzonderlijke taken wel uit kunnen voeren;
 - het niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten;
 - dit komt doordat ze moeite hebben met het plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen;
 - woordvindingsproblemen.
- Voorbereidende leesactiviteiten
 - moeite met auditieve analyse en/of syntese, foneemmanipulatie en/of-identificatie;
 - moeite met andere andere het onthouden of ophalen van kleuren, namen en dagen van de week;
 - weinig interesse in letters;
 - moeite met het onthouden van de klank-tekenkoppeling;
 - moeite met rijmen en temporeel ordenen.
- Voorbereidende rekenactiviteiten
 - problemen met het ordenen van objecten

leerjaar 3

- Fonemisch bewustzijn
 - analyseren van woorden (hakken) in losse klanken verloopt traag en/of foutief;

- samenvoegen van losse klanken tot een woord (plakken) verloopt traag en/ of foutief;
- manipuleren met klanken lukt niet of verloopt moeizaam;
- het aangeven van de positie van een klank in een woord lukt niet of verloopt moeizaam.

➤ Letterkennis:

- traag en/ of foutief benoemen van letters;
- traag en/ of foutief schrijven van letters;
- weglaten/ verwisselen/ toevoegen van bepaalde letters in woorden.

➤ Lezen

- traag en/ of fout lezen van (losse) woorden;
- spellend of radend lezen;
- het niet vloeiend lezen van teksten.

➤ Spellens

- traag en/ of fout spellen van klankzuivere woorden;
- het niet goed onthouden en spellen van spellingpatronen of letteropvolgingen;
- kennis van spellingregels wordt niet goed toegepast;
- fouten worden niet door de leerling zelf gecorrigeerd.

Leerjaar 4

➤ Lezen

- vermijdingsgedrag en/ of hekel aan hardop lezen;
- lang spellend of veel radend lezen;
- woorden overslaan, delen van woorden weglaten;
- woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen;
- verschil leesvermogen en verhaal begrijpen.

➤ Spellens

- woorden worden fout gespeld (verkeerde klank-tekenkoppeling, weglaten, verwisselen/toevoegen letters, medeklinkerreductie (schr wordt sch), weglaten van lettergrepen of -groepen);
- spellen van woorden verloopt traag;
- traag schrijftempo, doorhalingen, slecht leesbaar handschrift;
- moeite met werken onder tijdsdruk;
- spellingregels worden niet goed toegepast;
- fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf

●

Leerjaar 5 t/m 8

Een laag leestempo leidt soms tot problemen met begrijpend lezen. Hiermee hangt samen dat de leerlingen minder lezen, doordat het lezen zoveel moeite kost, waardoor de ontwikkeling van de (lees)woordenschat kan achterblijven. Dit kan gevolgen hebben voor overige vakgebieden.

➤ Algemeen

- Toenemende weerstand tegen leestaken en/ of toenemende faalangst.

- Lezen
 - Het hardop lezen (traag, spellend, veel fouten)
- Spellen
 - De spelling (veel fouten, fonetisch spellen, regels slecht onthouden)
 - Het schrijven (traag, onleesbaar)
- Wereldoriëntatie/zaakvakken
 - Taken die te maken hebben met snel benoemen en/ of de belasting van het verbale korte termijn geheugen (geschiedenis, topografie)
- Rekenen
 - Moeite met (snel) rekenen en onthouden van symbolen
 - Omdraaien van getallen boven de tien
 - Problemen met volgordes
 - Leesfouten bij talige vraagstukken
- Vreemde talen/Engels
 - Moeite met het leren van woorden
 - Moeite met spellen van Engelse woorden
 - Moeite met het lezen van Engelse woorden

3.3 Overzicht lees- en spellingtoetsen groep 1-2

Groep	Meetmoment
	Gehele jaar
1	Er worden geen toetsen afgenomen. Bij beheersing van een doel binnen de leerlijn van ParnasSys wordt dit aangevinkt.
2	Er worden geen toetsen afgenomen. Bij beheersing van een doel binnen de leerlijn van ParnasSys wordt dit aangevinkt. <i>In juni wordt bij sterke leerlingen AVI afgenomen.</i>
1-2	Januari screening door logopediste

3.4 Overzicht lees- en spellingtoetsen groep 3

	augustus	oktober/november	januari/ februari	maart	eind mei/ juni
groep 3	<p><i>alle lln:</i> letterkennis vaststellen</p> <p><i>sterke lln:</i> - AVI</p>	<p><i>alle lln:</i> toetsen Herfstsignalering VLL</p> <ul style="list-style-type: none"> - letterkennis - syntheseswoord en lezen - wisselwoorden lezen - zinnen lezen - letterdictee <p>+ eventueel observatie</p> <p><i>zwakke lln :</i> - evt. analyse2 en synthese2 CPS</p>	<p><i>alle lln:</i> toetsen Wintersignalering VLL</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2, (3 sterke lezers) - lettertoets - fonemend ictee - leestekst - CITO AVI M3 beh.niveau <p><i>zwakke lln:</i> - letters benoemen</p> <ul style="list-style-type: none"> - letters schrijven - evt. CPS analyse2 en CPS synthese 2 <p><i>alle lln :</i> - CITO spelling</p>	<p><i>alle lln:</i> toetsen Lentesignalering VLL</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2, (3 sterke lezers) - spellingtoets <p><i>zwakke lln:</i> - letters benoemen</p> <ul style="list-style-type: none"> - letters schrijven - evt. CPS analyse2 en CPS synthese2 - evt. PI dictee t/m blok 10 - CITO AVI 	<p><i>alle lln :</i> toetsen Eindsignalering VLL</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2, (3 sterke lezers) - CITO AVI E3 beh.niveau - spellingtoets <p><i>alle lln:</i> - CITO begr.lz.</p> <ul style="list-style-type: none"> - CITO spelling <p><i>zwakke lln :</i> - grafementoets</p> <ul style="list-style-type: none"> - fonemendictee - evt. analyse2 en synthese2 CPS

3.5 Overzicht lees- en spellingtoetsen groep 4

groep 4	<p><i>zwakke lezers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 <p><i>zwakke spellers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - evt letterdictee - evt analyse2 CPS - PI dictee t/m blok 15 	<p><i>alle lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 - CITO AVI M4 beh.niv. - CITO begr. lezen - CITO spelling 	<p><i>zwakke lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 - evt PI dictee - evt herhalen CITO spelling M4 - CITO AVI 	<p><i>alle lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 - CITO AVI E4 beh. niveau - CITO begr. lz. - CITO spelling <p><i>zwakke lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - evt. Klepel
----------------	---	--	---	---

3.6 Overzicht lees- en spellingtoetsen groep 5 t/m 8

	oktober/november	januari/ februari	maart	eind mei/ juni
groep 5	<p><i>zwakke lezers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - evt. PI - DMT 2018 - CITO AVI E4 beh.niveau 	<p><i>alle lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 - CITO begr. lezen - CITO spelling - CITO AVI M5 beh.niveau 	<p><i>zwakke lezers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 - evt. Klepel 	<p><i>alle lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 - CITO spelling - CITO AVI E5 beh.niveau <p><i>zwakke lezers :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 1,2,3 - evt. Klepel
groep 6	<p><i>zwakke lezers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - evt. PI - DMT 2018 (1), 2, 3 - CITO AVI E5 beh.niveau 	<p><i>alle lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 - CITO begr. lezen - CITO spelling - CITO AVI M6 beh.niveau 	<p><i>zwakke lezers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 1,2,3 - evt. Klepel 	<p><i>alle lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 - CITO spelling - CITO AVI E6 beh.niveau <p><i>zwakke lezers :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 - evt. Klepel
groep 7	<p><i>zwakke lezers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - evt. PI - DMT 2018 1, 2, 3 - CITO AVI E6 beh.niveau 	<p><i>alle lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 - CITO begr. lezen - CITO spelling - CITO AVI M7 beh.niveau 	<p><i>zwakke lezers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 1, 2, 3 - evt. Klepel 	<p><i>alle lln:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 - CITO spelling - CITO AVI E7 beh.niveau <p><i>zwakke lezers :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 1, 2, 3 - evt. Klepel

groep 8	<i>zwakke lezers:</i> <ul style="list-style-type: none"> - evt. PI - DMT 1,2,3 - CITO AVI E7 beh.niveau 	<i>alle lln:</i> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 3 (toetsscore < 90: ook 1,2) - CITO begr. lezen - CITO spelling - CITO AVI Plus beh.niveau 		
----------------	--	---	--	--

Hoofdstuk 4 Continuüm van onderwijs en zorg

Het continuüm van onderwijs en zorg (Struiksma, 2005) stelt een integrale aanpak voor en laat zien welke stappen het onderwijs en eventueel de zorg zouden moeten zetten voor leerlingen met (ernstige) lees- en/of spellingproblemen. In het continuüm worden zogenaamde ondersteuningsniveaus aangeduid waarbinnen stappen onderscheiden worden.

ONDERSTEUNINGSNIVEAU	STAP	
Niveau 1 Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband	1 Kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement	BASISONDERSTEUNING
	2 Juist gebruik van effectieve methodes ³	
	3 Gebruik leerlingvolgsysteem	
Niveau 2 Extra begeleiding in de klas door de leerkracht (zwakste 25% van de leerlingen)	4 Vaststellen van potentiële uitvallers en voldoende differentiatie in de klas	
Niveau 3 Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school (zwakste 10% van de leerlingen)	5 Vaststellen leerlingen met ernstige lees-/spellingproblemen en instructie individueel of in kleine groepjes	
	6 Vaststellen van achterstand en hardnekkigheid: vermoeden van dyslexie	
Niveau 4 Diagnostiek en behandeling in het zorginstituut (zwakste 4% ⁴ van de leerlingen)	7 Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek)	
	8 Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	

Figuur 1: Onderwijscontinuüm (Struiksma, 2005)

Het continuüm gaat uit van gestapelde ondersteuning. Dit houdt in dat, afhankelijk van de ernst van de problematiek, de leerling een passend onderwijsaanbod krijgt met zo nodig steeds een intensiveringsstap erbij.

Er zijn leerlingen die alleen lees- en spellingonderwijs in klassenverband nodig hebben (ondersteuningsniveau 1). Andere leerlingen hebben meer moeite met lezen en/of spellen en hebben daarnaast o.a. verlengde instructie nodig om de groepsdoelen te bereiken, (ondersteuningsniveau 2). Voor een deel van de leerlingen is dat voldoende. Maar er zijn ook leerlingen die daar bovenop behoefte hebben aan een nog intensievere en systematische aanpak (ondersteuningsniveau 3). Als bij deze leerlingen vervolgens een flinke achterstand blijft bestaan ondanks intensivering van de begeleiding in het onderwijs, dan kan er een vermoeden van dyslexie rijzen en kan er door een zorgverlener diagnostiek en waar nodig behandeling worden uitgevoerd (ondersteuningsniveau 4).

Gestapelde ondersteuning houdt in dat ondersteuning op voorgaande niveaus blijft doorgaan. Wanneer er een specifieke interventie op ondersteuningsniveau 3 wordt geboden blijft de ondersteuning op niveau 1 én niveau 2 doorgaan.

4.1 Ondersteuningsniveau 1 Goed onderwijs in klassenverband

De basis op De Pionier is goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband, dat wil zeggen: adequaat ingericht effectief lees- en spellingonderwijs op groepsniveau. Er wordt effectief gebruik gemaakt van de methode en wij bieden voldoende tijd voor lees- en spellingonderwijs. Een goed klassenmanagement is een voorwaarde om een les vlot te laten verlopen en tot een positief leerklimaat te komen. Om de resultaten van de methodegebonden toetsen, de methodeonafhankelijke toetsen en de ontwikkeling van de leerlingen in kaart te brengen maken wij gebruik van leerlingvolgsysteem en Focus PO

4.2 Ondersteuningsniveau 2 Extra begeleiding in de klas

Wanneer een leerling onvoldoende profiteert van het basisaanbod, ondersteuningsniveau 1 dan wordt het lees- en spellingonderwijs voor deze leerling geïntensiverd. De leerkracht biedt verlengde instructie, herhaling in kleinere stappen, specifiek van inhoud en met meer oefentijd en meer begeleide inoefening. Met als doel dat de leerling de aansluiting met de methode, en daarmee met de groep, kan behouden.

4.3 Ondersteuningsniveau 3 Specifieke lees- en spellinginterventies

Wanneer de ondersteuningsniveaus 1 en 2 er niet toe leiden dat de leerling het tempo van de groep kan bijhouden, maar zijn lees- en/of spellingontwikkeling stagneert, moeten meer specifieke interventies geboden worden. Specifiek houdt in dit geval in dat de gekozen interventie past bij de leerling en diens ondersteuningsbehoeften en is afgestemd op hiaten in diens lees- en/of spellingontwikkeling. Om dit helder te krijgen is een nadere analyse van het lees- of spellinggedrag nodig. De keuze voor de aanpak is individueel afgestemd op grond van de gesignaleerde hiaten. Ondersteuningsniveau 3 is een zoektocht naar de juiste aanpak voor precies die ene leerling. Daarom vraagt deze zoektocht bij voorkeur om een individuele aanpak. In de organisatie van de interventie is het mogelijk om, afhankelijk van de ondersteuningsbehoeften van de leerling, beredeneerd te kiezen voor of een individuele of een groepsgewijze (max. 4 leerlingen) aanpak.

4.4 Ondersteuningsniveau 4 Diagnostiek en behandeling door zorgverlener

Wanneer de lees- en/of spellingontwikkeling achter blijft lopen ondanks gestapelde zorg waaronder goed uitgevoerde en voldoende intensieve interventie worden de lees- /spellingproblemen hardnekkig genoemd: de lees- en/of spellingontwikkeling stagneert en de leerling profiteert niet of nauwelijks van de geboden interventie. De school onderbouwt de achterstand en de hardnekkigheid door toetsresultaten te rapporteren en de geboden ondersteuning op niveau 1, 2 en 3 op navolgbare wijze te documenteren in een leerlingdossier, bijvoorbeeld het leerlingdossier dyslexie. De zorgverlener stelt vervolgens vast of er inderdaad sprake is van ernstige, hardnekkige en specifieke lees- en spellingproblemen waardoor de diagnose dyslexie gesteld kan worden én gaat na of de problematiek dusdanig ernstig dat er een behandeling vanuit de zorg nodig is. Ook wanneer een leerling in een diagnostiek- of behandeltraject bij een zorgverlener zit en in de periode na de behandeling blijft de school verantwoordelijk voor het bieden van goed lees- en spellingonderwijs op alle niveaus. In overleg met de zorgverlener en de ouders wordt gezocht naar de optimale invulling daarvan. Zowel onderwijs, ouders als zorg zijn blijvend betrokken bij de leerling.

Hoofdstuk 5 Begeleiding zorgniveaus op De Pionier

Vanuit de geconstateerde signalen en resultaten op toetsen is het belangrijk om extra begeleiding te geven aan leerlingen met lees- en/ of spellingproblemen. Leerlingen met lees- en spellingproblemen hebben begeleiding nodig in de vorm van extra effectieve, adequate directe instructie en extra oefentijd.

Voordat een leerling externe begeleiding krijgt, is er op De Pionier al een periode van extra begeleiding binnen de verschillende ondersteuningsniveaus geboden. Hieronder worden de verschillende ondersteuningsniveaus uitgelegd per leerjaar.

Op De Pionier doorlopen wij de volgende stappen gericht op de ondersteuningsniveaus die nodig zijn om tot een juiste behandeling of diagnose te komen.

5.1 Stappenplan ondersteuningsniveaus voor zwakke speller/lezers

Ondersteuningsniveau	Stap
Ondersteuningsniveau 1 Goed lees- en spellingsonderwijs	<ul style="list-style-type: none">• Convergente differentiatie (dezelfde doelen maar meer tijd voor instructie voor de leerlingen die dit nodig hebben)• Interactief, sociaal, betekenisvol en strategisch leren• Voldoende leestijd• Kwaliteit instructie• Kwaliteit klassenmanagement gebruik instructietafel• Juist en effectief gebruik van methodes• Grote variatie in leeractiviteiten• Hoge doelen stellen E5 AVI E5 B Begeleiding is gericht op een zo hoog mogelijk niveau van functionele geletterdheid <ul style="list-style-type: none">• Toetsen en monitoren• LVS
Ondersteuningsniveau 2 Extra begeleiding en instructie (zwakste 25%)	<ul style="list-style-type: none">• Vaststellen potentiële uitvallers• Extra instructie en begeleiding inoefening in de groep• Voldoende differentiatie• Meer instructie, meer leertijd en meer oefentijd (3 x per week 20 min)• Instructie in kleine groep• Thuis leeskilometers maken• Inzet Pravoo• Inzet tutorlezen• Estafette• Inzet Taal in Blokjes

<p>Ondersteuningsniveau 3 Zeer intensieve begeleiding (zwakste 25 %): wanneer na ondersteuningsniveau 1-2 de lees- en of spellingontwikkeling stagneert.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Extra intensieve en systematische aanpak. Leerkracht en IB/RT stemmen met elkaar af over de inhoud en de aanpak. ● Zeer intensieve begeleiding met een aanvullend lees- en/of spellingprogramma. Minimaal 1 uur per week als aanvulling op de gewone lees- of spellingles ● RT ● Lezenderwijs ● Thuis leeskilometers maken ● RALFI ● BOUW! ● Vaststellen achterstand/hardnekkigheid ● Vermoeden dyslexie uitspreken
<p>Ondersteuningsniveau 4 Diagnostiek en behandeling in zorginstituut</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek) ● Afstemming onderwijs-zorg 	<ul style="list-style-type: none"> ● Aanmelden voor onderzoek. Zie criteria. ● In de individuele handelingsplannen plannen vermelden: <ul style="list-style-type: none"> -doelen/inhoud/organisatie en middelen -extra oefentijd (min. 1 uur extra per week) -individueel of met max 2 leerlingen oefenen -met wie er is geoefend (leerkracht/RT of ond. ass) -wat er geoefend is -welke materialen zijn gebruikt -een uitgebreide evaluatie

5.2 Stappenplan groep 1 en 2

Binnen de kleutergroepen wordt structureel gewerkt aan de 'tussendoelen beginnende geletterdheid', waarbij oriëntatie op geschreven taal, taalbewustzijn en verhaalbegrip aan bod komen.

Niveau 1

Goed lees- en spellingonderwijs (voor groep 1 en 2 beginnende geletterdheid).

Alle leerlingen uit groep 1 en 2 worden door de eigen leerkracht(en) begeleid middels de leerlijnen van groep 1-2. Kleuters ontwikkelen zich grillig. Het kan zijn dat er nog geen zorg is over een problematische taalontwikkeling, maar dat een leerling meer tijd nodig heeft om zich bepaalde vaardigheden eigen te maken.

Als er sprake is van een zwakke of problematische taalontwikkeling bij een leerling dan gaat de leerkracht in gesprek met de intern begeleider en ouders om eventuele vervolgstappen te bespreken. Preventief koopt De Pionier jaarlijks een logopedische screening in voor de kleuters.

Niveau 2

Leerlingen die de doelen niet behalen of leerlingen die veel herhaling nodig hebben krijgen extra begeleiding (spelenderwijs) van de leerkracht of een onderwijsassistent in een kleine groep/ kleine kring.

Niveau 3

Wanneer blijkt dat een leerling de leerdoelen niet behaalt en als vanuit observaties blijkt dat het automatiseren van het lezen moeizaam gaat, kan na overleg met ouders het interventieprogramma BOUW! ingezet worden.

De leerling oefent met BOUW! twee keer per week thuis met een van de ouders/verzorgers en twee keer per week op school onder begeleiding van een tutor of een onderwijsassistent.

Niveau 4

Niveau 4 behelst de diagnostiek en een behandeling door een zorgverlener voor de zwakste 4 % van de leerlingen. Voor kleuters is psychodiagnostisch onderzoek en gespecialiseerde behandeling wat betreft dyslexie nog niet relevant. Mocht een leerkracht een vermoeden hebben van een ernstig spraak- en/of taalontwikkelingsprobleem, dan kan na overleg met de intern begeleider het advies naar ouders zijn om contact op te nemen met de huisarts voor een eventuele verwijzing naar een specialist.

De leerling (risicoleerling) goed blijven volgen.

5.3 Stappenplan groep 3

Meetmoment	Inhoud meetmoment	Indicatie voor extra begeleiding	Acties/ Mogelijke interventies
aanvang leerjaar 3 augustus	<p>Beginsituatie vaststellen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alle leerlingen letterkennis vaststellen - sterke leerlingen AVI <p>Gegevens leerjaar 2</p> <ul style="list-style-type: none"> - leerlijn ParnasSys taal - overzicht Focus PO - overdracht 		<ul style="list-style-type: none"> - Leerkracht maakt groepsoverzicht beginsituatie in Focus en neemt daarin evt. risicokleuters op. - Kleuters die met het interventieprogramma BOUW gestart zijn zetten deze interventie voort.
Oktober/ november	<p>Meetmoment 1</p> <p>Alle leerlingen Herfstsignalering VLL (na kern 3)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Letters benoemen (grafemtoets) - Letters schrijven (fonemendictee) - Woorden lezen Veilig & Vlot - Tekst lezen <p>Zwakke leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - evt. CPS analyse 2 - evt. CPS synthese 2 <p>Leesproces</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analyse toetsresultaten - Observaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen die ondergemiddeld scoren op de kerntoetsen - Leerlingen die aangeleerde grafemen nog niet 100% beheersen en/of daar veel tijd voor nodig hebben. - Leerlingen die bij nieuwe woorden veel fouten maken en daar veel tijd voor nodig hebben. - Leerlingen die bij de toets tekst lezen veel aarzelen/fouten maken/ veel tijd nodig hebben. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ouders informeren wanneer kinderen onvoldoende scoren - Leerkracht maakt notitie in Focus PO - Risico leerlingen bespreken met IB - Handelingsplan opstellen.
Interventie 1			<p>Algemeen gericht op elementaire leeshandeling:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opbouwen letterkennis - Decoderen klankzuivere woorden - Ontwikkelen fonemisch bewustzijn - Multi-sensorieel aanbieden van letters en richten op passieve letterkennis, actieve letterkennis en fonemen en klankdictee. - Letters 1 voor 1 aanbieden, in context plaatsen, veel herhalen. Het is pas geautomatiseerd als het lezen en schrijven ervan nauwelijks aandacht nodig heeft. - Decoderen klankzuivere woorden: moet hardop gebeuren, bij lezen wisselrijtjes eerst expliciet aan spellende lezer vragen

			<p>wat de overeenkomsten zijn .</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fonemisch bewustzijn: analyse en synthese gesproken en geschreven woorden simultaan aanbieden om woordbeeld en klankvorm te laten inslijpen. Visuele oefeningen zoveel mogelijk verklanken voor zwakke lln. <p>De interventie bestaat uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 4 x per week 30 minuten extra begeleiding - Verlengde instructie en inoefening door de leerkracht - 2 x 15 minuten verlengde instructie en inoefening onder begeleiding van een OA - Opstarten of voortzetten interventieprogramma BOUW
Januari/ februari	<p>Meetmoment 2</p> <p>Alle leerlingen Wintersignalering VLL</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lettertoets - Fonemendictee - Leestekst <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,(3 sterke lezers) - CITO AVI M3 A beh.niveau - CITO spelling 3.0 M <p>Zwakke leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Letters benoemen - Letters schrijven - evt. CPS analyse 2 - evt. CPS synthese 2 <p>Lees - en spellingproces</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analyse toetsresultaten - Observaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen die ondergemiddeld scoren op de wintersignalering. - Zwakke lezers welke moeite hebben met de strategie van het spellen <p>Drie typen zwakke lezers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spellende lezer met veel fouten→ <ul style="list-style-type: none"> - Spellende lezer die nauwelijks fouten maakt. → <ul style="list-style-type: none"> - Radende lezer.→ 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerkracht maakt overzicht in Focus PO - Groepsbespreking IB - Ouders informeren voortgang <ul style="list-style-type: none"> - Begeleiding focussen op versterken klank/tekenkoppeling en versnellen van het lezen van bekende letters. <ul style="list-style-type: none"> - Begeleiding focussen op versnellen proces d.m.v samen lezen, zingend lezen en woorden flitsen. - Begeleiding focussen op tempoverlaging en oefenen van letters en spellend lezen.
Interventie 2			<p>Algemeen gericht op volledigheid letterkennis en decodeersnelheid</p> <p>De interventie bestaat uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Consolideren leesvaardigheid op beheersingsniveau en oefenen van de deelvaardigheden op instructieniveau - 4 x per week 30 minuten extra begeleiding - Verlengde instructie en inoefening door de

			<p>leerkracht</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 x 15 minuten verlengde instructie en inoefening o.b.v. een OA - Opstarten of voortzetten interventieprogramma BOUW!
Maart	<p>Meetmoment 3</p> <p>Alle leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lentesignalering VLL - DMT 1,2, (3 sterke lezers) - Spellingtoets <p>Zwakke leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Letters benoemen - Letters schrijven - evt. CPS analyse 2 - evt. CPS synthese 2 - evt. PI dictee t/m blok 10 - CITO AVI M3 voor IIn die bij vorige meting geen beheersingsniveau hebben behaald. <p>Lees - en spellingproces</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analyse toetsresultaten - Observaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen die ondergemiddeld scoren op de wintersignalering. 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerkracht maakt vergelijking met meting 2. - Plan van aanpak maken en vastleggen in Focus - Voortgangsgesprek met ouders
Interventie 3			<p>Algemeen gericht op het automatiseren van het leesproces.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 4 x per week 30 minuten extra begeleiding - verlengde instructie en inoefening door de lk. - 2 x 15 minuten verlengde instructie en inoefening o.b.v. een OA. - Opstarten of voortzetten interventieprogramma BOUW
Mei/ juni	<p>Meetmoment 4</p> <p>Alle leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eindsignalering VLL - DMT 1,2, (3 sterke lezers) - CITO AVI E3 beh.niveau - Spellingtoets - CITO begrijpend lezen - CITO spelling <p>Zwakke leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grafemtoets - Fonemendictee - evt. CPS analyse 2 - evt. CPS synthese 2 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen die ondergemiddeld scoren 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingbespreking - Evaluatieverslag in Focus - Overdracht groep 4 - Adviezen formuleren voor groep 4 - Vermoeden dyslexie uitspreken - Voortgangsgesprek ouders - evt. aanmelding Lezenderwijs?

	Lees - en spellingproces - Analyse toetsresultaten - Observaties		
--	---	--	--

5.4 Stappenplan groep 4

Meet-moment	Inhoud meetmoment	Indicatie voor extra begeleiding	Acties/ Mogelijke interventies
Start leerjaar 4	Beginsituatie vaststellen middels - Eindevaluatie groep 3 - Eindsignalering - DMT - AVI - Overige Cito afnames	Risicoleerlingen zijn: - zwakke lezers van gr 3 met matige/ernstige lees- en/of spellingproblemen - IIn met een specifieke uitval (autisten, IIn met spraaktaalmoeilijkheden/ADHD) - Verlengers gr 3: complexe taken gr 4 worden te moeilijk - NT2 leerlingen	- Overzicht Focus PO op/bijstellen - Leerlingen die voor extra leesbegeleiding in aanmerking komen n.a.v. IIn.bespreking met IB eind groep 3 bespreken met ouders en de leerling Observatiepunten: - Hanteren van leesstrategieën - Leessnelheid - Gebruik van contextinformatie - Problemen met lezen van bepaalde woorden - Uitspraak - Woordenschat - Begrijpend lezen - Spellen - Metacognitieve vaardigheden - Leesmotivatie - Bouw: 2 x op school buiten de groep o.b.v een tutor of OA en 2x thuis - Externe hulp buiten de groep interventie vanuit groep 3
Interventie 1		- Leerlingen die vanuit groep 3 die direct voor extra leesbegeleiding in aanmerking komen.	- Interventie starten 2/3 weken na het begin van het nieuwe schooljaar. - In de groep door de leerkracht: consolideren van de leesvaardigheid op beheersingsniveau en oefenen van de deelvaardigheden op instructieniveau. - 2 x 25 minuten verlengde instructie en inoefening door een OA buiten de groep. Pravo DMT - Bouw: 2 op school buiten de groep o.b.v een tutor of OA en 2x

			<p>thuis</p> <ul style="list-style-type: none"> - Externe hulp buiten de groep - Tutorlezen 2 x per week 15 minuten. - evt. aanmelding Lezenderwijs?
Oktober/ november	<p>Meetmoment 1</p> <p>Zwakke lezers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 <p>Zwakke spellers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - evt. letterdictee - evt. CPS analyse 2 - PI dictee t/m blok 15 (indicatie interventie) <p>Lees - en spellingproces</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analyse toetsresultaten - Observaties 	<p>Leerlingen die ondergemiddeld scoren.</p> <p>Leerlingen die t.o.v vorige meting weinig tot geen vooruitgang maken wat betreft:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Technische leesvaardigheid - Spellingvaardigheid - Beide vaardigheden 	<ul style="list-style-type: none"> - Ouders informeren wanneer kinderen onvoldoende scoren - Effect interventie 1 vaststellen en bijwerken in Focus - evt. aanmelding Lezenderwijs?
Interventie 2			<ul style="list-style-type: none"> - Verlengde instructie en inoefening door de leerkracht (Estafette) - 2 x 25 minuten verlengde instructie en inoefening door een OA buiten de groep. Pravo DMT/ tekst - Bouw: 2 op school buiten de groep o.b.v een tutor of OA en 2x thuis - Tutorlezen 2 x per week - Externe hulp buiten de groep - evt. aanmelding Lezenderwijs?
Januari/ februari	<p>Meetmoment 2</p> <p>Alle leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 - CITO AVI M4 beh.niv. - CITO begrijpend lezen M4 - CITO spelling M4 <p>Lees - en spellingproces</p> <ul style="list-style-type: none"> - analyse toetsresultaten - observaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen die ondergemiddeld scoren op DMT en AVI. - Zwakke lezers welke moeite hebben met de strategie van het spellen 	<ul style="list-style-type: none"> - Effect interventie 2 vaststellen en bijwerken in Focus - Groepsbespreking IB - Ouders informeren voortgang - evt. aanmelding Lezenderwijs?
Interventie 3			<ul style="list-style-type: none"> - Verlengde instructie en inoefening door de leerkracht (Estafette) - 2 x 25 minuten

		<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen met 3 x een DV score op de DMT→ 	<ul style="list-style-type: none"> verlengde instructie en inoefening door een OA buiten de groep. Pravoo DMT/tekst - Bouw: 2 op school buiten de groep o.b.v een tutor of OA en 2x thuis - Tutorlezen 2 x per week - Externe hulp buiten de groep - evt. aanmelding Lezenderwijs? - Aanvraag onderzoek ED
Maart	Meetmoment 3 Zwakke lezers: <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 - CITO AVI Zwakke spellers: <ul style="list-style-type: none"> - evt. PI dictee - evt herhalen CITO spelling M4 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen die ondergemiddeld scoren op de wintersignalering. 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerkracht maakt vergelijking met meting 2. - Plan van aanpak maken en vastleggen in Focus - Effect interventie 3 vaststellen en bijwerken in Focus - Voortgangsgesprek met ouders - evt. aanmelding Lezenderwijs?
Interventie 3			<ul style="list-style-type: none"> - Verlengde instructie en inoefening door de leerkracht (Estafette) - 2 x 25 minuten verlengde instructie en inoefening door een OA buiten de groep. Pravoo DMT en tekst - Bouw: 2 X op school buiten de groep o.b.v een tutor of OA en 2x thuis - Tutorlezen 2 x per week - Externe hulp buiten de groep
Mei/ juni	Meetmoment 4 Alle leerlingen <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 - CITO AVI E4 beh. niveau - CITO begrip lezen E4 - CITO spelling E4 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen die ondergemiddeld scoren 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingbespreking - Evaluatie verslag in Focus - Overdracht groep 5 - Adviezen formuleren voor groep 5 - Vermoeden dyslexie uitspreken - Voortgangsgesprek ouders

	Zwakke lezers: - evt. Klepel	Leerlingen met 3 x een DV score op de DMT→	- Aanvraag onderzoek ED
--	--	--	-------------------------

5.5 Stappenplan groep 5 t/m 8

Meetmoment	Inhoud meetmoment	Indicatie voor extra begeleiding	Acties/ Mogelijke interventies
Start leerjaar	Beginsituatie vaststellen middels - Eindevaluatie - DMT - AVI - Overige Cito afnames	Kwetsbare leerlingen zijn: - zwakke lezers uit het vorige leerjaar met matige/ernstige lees- en/of spellingproblemen - Iln met een specifieke uitval (autisten, Iln met spraaktaalmoelijkheden / ADHD) - Verlengers - NT2 leerlingen	- Overzicht Focus PO op/bijstellen - Leerlingen die voor extra leesbegeleiding in aanmerking komen n.a.v Iln. bespreking met IB - Bespreken met ouders en de leerling. (t/m groep 6)
Interventie 1		- Leerlingen die vanuit de vorige groep direct voor extra leesbegeleiding in aanmerking komen.	- Interventie starten 2/3 weken na het begin van het nieuwe schooljaar. - Verlengde instructie en inoefening binnen de groep door de leerkracht - 2 x 25 minuten verlengde instructie en inoefening door een OA buiten de groep. Pravo DMT/tekst lezen (t/m groep 6) - HP opstellen - Externe hulp buiten de groep - Tutorlezen 2 x per week 15 minuten (t/m groep 6)
Oktober/ november	Tussenmeting Groep 5 Zwakke lezers: - DMT 2018 - CITO AVI E4 beh.niveau Groep 6 Zwakke lezers: - DMT 2018 (1), 2, 3 - CITO AVI E5 beh.niveau Groep 7 Zwakke lezers: - DMT 2018 1, 2, 3	Leerlingen die ondergemiddeld scoren. Leerlingen die t.o.v vorige meting weinig tot geen vooruitgang maken wat betreft: - Technische leesvaardigheid - Spellingvaardigheid - Beide vaardigheden.	-Ouders informeren wanneer kinderen onvoldoende scores - Effect interventie 1 vaststellen en bijwerken in Focus

	<ul style="list-style-type: none"> - CITO AVI E6 beh.niveau <p>Groep 8</p> <p>Zwakke lezers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 - CITO AVI E7 beh.niveau <p>Zwakke spellers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Groep 5 t/m 8 evt. PI <p>Lees - en spellingproces:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analyse toetsresultaten - Observaties 		
Interventie 2			<ul style="list-style-type: none"> - Verlengde instructie en inoefening door de leerkracht (Estafette) - 2 x 25 minuten verlengde instructie en inoefening door een OA buiten de groep - Pravo DMT en tekst (t/m groep 6) - Tutorlezen 2 x per week - Externe hulp buiten de groep - HP opstellen
Januari/ februari	<p>Meetmoment 1</p> <p>Alle leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 versie A groep 8 DMT 3 (toetsscore < 90: ook 1,2) - CITO AVI M afname beh.niveau versie A - CITO begrijpend lezen M afname - CITO spelling M afname <p>zwakke lezer evt Klepel</p> <p>zwakke speller evt Pi dictee</p> <p>Lees - en spellingproces</p> <ul style="list-style-type: none"> - analyse toetsresultaten - observaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen die ondergemiddeld scoren op DMT en AVI. - Zwakke lezers welke moeite hebben met de strategie van het spellen <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen met 3 x een DV score op de DMT→ 	<ul style="list-style-type: none"> - Effect interventie 2 vaststellen en bijwerken in Focus - Groepsbespreking IB - Ouders informeren voortgang <ul style="list-style-type: none"> - aanvraag onderzoek ED
Interventie 3			<ul style="list-style-type: none"> - Verlengde instructie en inoefening door de leerkracht (Estafette) - 2 x 25 minuten verlengde instructie en inoefening door een OA buiten de groep.

			<ul style="list-style-type: none"> - Pravoo DMT/tekst - Tutorlezen 2 x per week - Externe hulp buiten de groep
Maart	<p>Tussenmeting Bij leerlingen die op hoofdmeting 1 een III, IV of V scoren op de DMT</p> <p>Groep 5-6-7</p> <p>Zwakke lezers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 - evt. Klepel <p>Lees - en spellingproces</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analyse toetsresultaten - Observaties 	- Leerlingen die	<ul style="list-style-type: none"> - Leerkracht maakt vergelijking met meting 2. - Plan van aanpak maken en vastleggen in Focus - Effect interventie 3 vaststellen en bijwerken in Focus - Voortgangsgesprek met ouders
Interventie 4			<ul style="list-style-type: none"> - Effect interventie 3 vaststellen en bijwerken in Focus - Verlengde instructie en inoefening door de leerkracht (Estafette) - 2 x 25 minuten verlengde instructie en inoefening door een OA buiten de groep - Pravoo DMT/tekst - Tutorlezen 2 x per week - Externe hulp buiten de groep
Mei/ juni	<p>Hoofdmeting 2</p> <p>Groep 5 Alle leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 versie B - CITO AVI E5 versie B - CITO spelling eindafname <p>Zwakke lezers :</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 1,2,3 - evt. Klepel <p>Groep 6 Alle leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 versie B 	<p>- Leerlingen die ondergemiddeld scoren</p> <p>Leerlingen met 3 x een DV</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingbespreking - Effect interventie 4 vaststellen en bijwerken in Focus - Evaluatie verslag in Focus - Overdracht volgende groep - Adviezen formuleren voor volgende groep - Vermoeden dyslexie uitspreken - Voortgangsgesprek ouders - Aanvraag onderzoek

	<ul style="list-style-type: none"> - CITO AVI E6 versie B beh.niveau - CITO spelling E6 <p>Zwakke lezers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 1,2,3 - evt. Klepel <p>Groep 7 Alle leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 (1), 2, 3 versie B - CITO AVI E7 versie B beh.niveau - CITO spelling E7 <p>Zwakke lezers :</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT 2018 1, 2, 3 - evt. Klepel <p>Lees - en spellingproces</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analyse toetsresultaten - Observaties 	<p>score op de DMT→</p>	<p>ED</p>
--	--	-------------------------	-----------

Hoofdstuk 6 Verwijzen specialistische dyslexiezorg

De wet op passend onderwijs en de Jeugdwet biedt de school de mogelijkheid om bij onvoldoende resultaat of bij vermoeden van ernstige dyslexie de leerling voor behandeling te verwijzen naar specialistische dyslexiezorg.

Als de begeleiding op school na een ingezette intensivering onvoldoende effect heeft is er sprake van handelingsverlegenheid bij verdere aanpak in het onderwijs. Voor verdere effectieve hulp aan de leerling kan er specialistische hulp worden aangevraagd.

Een voorwaarde is, dat er door de school extra hulp moet zijn geboden op ondersteuningsniveau 1, 2 én 3, waardoor hardnekkigheid kan worden aangetoond. De school onderbouwt haar vermoedens met een beschrijving van de geboden hulp op de verschillende ondersteuningsniveaus en de (toets)resultaten van de leerling. In het Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling - versie 3.0 komen alleen leerlingen in aanmerking voor vergoede zorg, die bij de drie laatste hoofdmetingen E/V- scores hebben behaald op de DMT. De achterstanden op spelling spelen geen rol meer in de screening.

(Voor leerlingen die al in de opbouw van een aanmelding zitten, is er een overgangsregeling. Als er al één of twee toetsmomenten zijn, bijvoorbeeld van januari 2021 en juni 2021, dan worden deze nog via het oude protocol beoordeeld. De meting van januari 2022 zal dan volgens het nieuwe protocol beoordeeld worden (en zal dan dus een E/V- score op de DMT noodzakelijk zijn).

De eisen aan achterstand voor de particuliere dyslexiezorg (SDN) wijzigen vooralsnog niet.)

6.1 Comorbiditeit

In het nieuwe protocol wordt er gesproken van ED (Ernstige Dyslexie).

Dit betekent dat leerlingen met (mogelijke) comorbiditeit aangemeld kunnen worden, denk aan concentratieproblemen/ADHD of TOS. De zorgaanbieder gaat tijdens de diagnostiek na of een dyslexiebehandeling, gezien de complexiteit van de problematiek, de meest effectieve aanpak is. Het is aan de zorgaanbieder om te bepalen of de dyslexiebehandeling bij een kind uitvoerbaar is en er dus een behandelindicatie Ernstige Dyslexie wordt afgegeven of dat een andere zorgroute, bijvoorbeeld diagnostiek/behandeling in de GGZ, de voorkeur heeft.

6.2 Traject voor doorverwijzing

Actie	Toelichting	Vervolgactie Onderwijs en Begeleiding
Hoofdmeting 1	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.	Effectief leesonderwijs op ondersteuningsniveau 1. In elk geval krijgen leerlingen die tot de zwakste 20-25% behoren extra begeleiding op minimaal ondersteuningsniveau 2.
(Tussenmeting)	Eventueel vindt er een tussenmeting plaats.	Voortzetting van de (extra) begeleiding op ondersteuningsniveau 1, 2 (en eventueel 3) met eventuele aanpassingen.
Hoofdmeting 2	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.	Effectief leesonderwijs op ondersteuningsniveau 1. In elk geval krijgen leerlingen die tot de zwakste 20-25% behoren extra begeleiding op minimaal ondersteuningsniveau 1 en 2. Leerlingen die tot de zwakste 10% behoren, krijgen begeleiding op ondersteuningsniveau 1, 2 en 3.
Tussenmeting	Na een periode van 10-12 weken intensieve begeleiding vindt er een tussenmeting plaats. Ruwe scores en vaardigheidsscores van een leerling worden vergeleken met de scores van hoofdmeting 2 om effect van begeleiding te bepalen. Daarna volgt er een tweede periode van 10-12 weken intensieve begeleiding.	Voortzetting van de (extra) begeleiding op ondersteuningsniveau 1, 2 en 3 met eventuele aanpassingen.
Hoofdmeting 3	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.	Bepaald wordt welke begeleiding een leerling vervolgens nodig heeft op school en of een leerling voor doorverwijzing naar de zorg in aanmerking komt.
Doorverwijzing?	Een leerling komt voor doorverwijzing naar de zorg in aanmerking als: <ol style="list-style-type: none"> 1. De scores op de 3 hoofdmetingen waren: <ul style="list-style-type: none"> - Woordlezen: V-(min)-score of E-score (laagste 10%) 2. Begeleiding op alle ondersteuningsniveaus voldeed aan kenmerken van effectief handelen 	Ook tijdens en na de behandeling in de zorg krijgen leerlingen extra begeleiding. Hoe de leerling in het onderwijs kan worden begeleid wordt afgestemd met de zorgverlener.

NB: De hoofdmetingen, waarbij de resultaten vergeleken kunnen worden met een normgroep, vinden veelal plaats in januari/februari en in juni. De tussenmeting, waarmee tussentijds het effect van de gegeven hulp wordt vastgesteld, in oktober/november of april. De eerste meting waarop een leerling leesuitval laat zien, geldt als hoofdmeting 1. Dit kan halverwege groep 3, eind groep 3 of later zijn.

Hoofdstuk 7 Compensatie en begeleiding

Er kan op verschillende manieren compensatie en/of dispensatie geboden worden aan leerlingen met een dyslexieverklaring. Compensatie is een tegemoetkoming aan de leerbelemmering van de leerling (laag of traag leesniveau). Bij compenserende maatregelen wordt de lees- en/of spellingtaak verlicht; de taak wordt wel door de leerling uitgevoerd.

Bij dispenserende maatregelen krijgt de leerling ontheffing van bepaalde opdrachten; de leerling hoeft (een deel) van de taak niet uit te voeren. Onder dispensatie valt ook meer tijd krijgen voor toetsen of toetsen mondeling afnemen in plaats van schriftelijk. Compenserende en/ of dispenserende maatregelen zijn maatwerk en worden genomen in overleg tussen intern begeleider, leerkracht en ouder.

7.1 Compensatie en dispensatie op De Pionier

De compensatie op De Pionier bestaat op het gebied van lezen bij zaakvakken en taal door het gebruik van Read & Write. In de loop van 2022-2023 wordt dit Alinea. Bij begrijpend lezen (Nieuwsbegrip) kan de voorleesfunctie worden aangezet. Bij leerlingen die met Snappet rekenen werken kan eveneens de voorleesfunctie worden aangezet.

De leerkracht neemt de (aangetoonde of veronderstelde) dyslectische problematiek van de leerling serieus. De leerkracht praat waar mogelijk met de leerling over het leren en de moeilijkheden die zich kunnen voordoen bij allerlei leertaken. Bij de zelfstandige taakuitvoering wordt de nadruk gelegd op kwaliteit, niet op kwantiteit. Indien er sprake of het sterke vermoeden is van dyslexie, zullen er mogelijk aanpassingen gedaan moeten worden in de beoordeling van het werk en op het rapport. Belangrijk hierbij is het welbevinden en het frustratieniveau van de leerling. In het handelingsplan en op de dyslexiekaart van de leerling wordt aangegeven of en waar de aanpassingen plaats moeten vinden en hoe het werk beoordeeld wordt.

7.2 Afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie

Voor de vergelijkbaarheid van de resultaten adviseert Cito om de LVS toetsen primair onderwijs af te nemen volgens de voorgeschreven richtlijnen. Alleen dan is er een goed inzicht in de vaardigheid van de leerlingen en kan men betrouwbare interpretaties doen. Er kunnen echter omstandigheden zijn die het noodzakelijk maken om toch bepaalde aanpassingen te doen. Hieronder worden de hulpmiddelen en aanpassingen die zijn toegestaan bij leerlingen met dyslexie, zonder dat de resultaten te sterk beïnvloed worden beschreven:

7.3 Hulpmiddelen en aanpassingen bij de LVS-toetsen

➤ Hulpmiddelen

Bij de papieren varianten van Cito-toetsen zijn geen hulpmiddelen beschikbaar. Als school hebben wij deze toetsen ingesproken en op de schooldrive gezet, zodat deze aan leerlingen met dyslexie kunnen worden voorgelezen.

In overleg met de intern begeleider wordt besloten of de toetsen voorgelezen worden.

Bij het registreren van de toetsen moet vermeld worden dat de scores van de toetsen niet goed te interpreteren zijn.

➤ **Aanpassingen**

- **Algemeen**

Voor de LVS-toetsen met uitzondering van de toetsen op het gebied van technisch lezen zijn de volgende aanpassingen mogelijk:

- Extra afnametijd
- Toets in meerdere delen afnemen (bijvoorbeeld in drie of vier keer, in plaats van twee keer)
- Vergroten van de teksten van A4 naar A3

- **Rekenen-Wiskunde**

Bij de toets Cito Rekenen-Wiskunde is naast de algemene aanpassingen nog de volgende aanpassing mogelijk:

- teksten voorlezen aan leerlingen met dyslexie, zoals dit standaard gebeurt bij de toetsen voor leerjaar 3 en M4

- **Begrijpend lezen**

Als uit de dagelijkse lespraktijk blijkt dat de dyslectische leerling wel tot 'tekstbegrip' komt als de tekst voorgelezen wordt dan kiezen wij er op school voor om de teksten te laten voorlezen middels de ingesproken versie op de Drive. Dit gebeurt altijd in overleg met de IB en wordt vastgelegd in de rapportage over de toets. Er moet vermeld worden dat de toetsuitslagen lastig te interpreteren zijn in vergelijking met de vastgestelde norm.